

Felvidéki magyar „lobbi” Amerikában

A Csehszlovákiai Magyarok Nemzeti Bizottmányának tevékenysége az alapítástól 1995-ig¹

BALÁZS TÁRNOK

Hungarian Minority Advocacy in the United States: The Activities of the National Committee of Hungarians from Czechoslovakia from its Foundation to 1995

Keywords: emigration; advocacy; Hungarians in Czechoslovakia; minority rights; United States

DOI: <https://doi.org/10.61795/fssr.v27y2025i3.04>

1. Bevezetés

A Csehszlovákiai Magyar Nemzeti Bizottság (CSMNB – National Committee of Hungarians from Czechoslovakia, NCHC) az 1950-es évek elején alakult azzal a céllal, hogy képviselje a csehszlovákiai magyarság érdekeit, különösen a kisebbségi jogok és az emberi jogok területén. A szervezet több mint fél évszázadon keresztül folytatta tevékenységét, miközben több belső átalakuláson is keresztülment. 1995-től Szlovákiai Magyar Nemzeti Bizottság (SZMNB – National Committee of Hungarians from Slovakia, NCHS) néven működött tovább, reflektálva a Csehszlovákia megszűnésével bekövetkező politikai és földrajzi változásokra.

Jelen tanulmány a szervezet azon időszakára fókuszál, amikor még a csehszlovákiai magyarságról mint politikai és kulturális közösségről beszélhettünk. Kiemelten vizsgálja az 1984 és 1994 közötti időszakot, amely a felvidéki magyar érdekérvényesítés különösen aktív szakaszának tekinthető. Ebben az évtizedben a CSMNB számos memorandumot nyújtott be nemzetközi szervezetekhez, folyamatosan tájékoztatta az amerikai külpolitikai döntéshozókat a csehszlovákiai magyar közösséget érintő jogsértésekről, valamint rendszeresen kiadta saját időszakos kiadványát.

1 „A Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-24-4-II-8. kódszámú Egyetemi Kutatói Ösztöndíj Program – a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.” Köszönettel tartozom Gyurcsík Ivánnak és Glant Tibornak, akik a kutatás megvalósítása során tanácsokkal és visszajelzésekkel segítették a munkámat.

A szervezet történetében három meghatározó belső átalakulás azonosítható. Az első az 1960-as évek közepére tehető, amikor az alapító tagok közül többen elhunytak vagy háttérbe vonultak, és ezzel párhuzamosan a szervezet működése átalakult. A második jelentős változás 1984 körül zajlott, amikor a CSMNB-t újjászervezték, és tevékenysége új lendületet kapott. A harmadik és egyben legmélyrehatóbb átalakulás 1994–1995 fordulóján történt, amikor Csehszlovákia megszűnését követően felmerült a szervezet jövőjének kérdése. Ennek eredményeképpen 1995 elején a szervezet SZMNB néven, megújult vezetőséggel folytatta működését a 2000-es évek elejéig.

A CSMNB tevékenysége az amerikai és nemzetközi magyar emigrációnak a határon túli magyarok emberi és kisebbségi jogainak védelmével és érdekeinek érvényesítésével kapcsolatos tevékenységbe illeszkedik. A határon túli magyarok érdekeinek nemzetközi szervezetek keretén belül történő érvényesítése a magyar kommunista vezetés számára nem volt prioritás, az egyes határon túli magyar közösségek pedig a rendszerváltásig nem rendelkeztek e tevékenység ellátásra képes politikai képviselővel, így a feladatot az önkéntes alapon működő magyar emigrációs szervezetek vállalták magukra, azon belül is elsősorban az amerikai magyar emigrációs szervezetek. E tevékenységnek széles szakirodalmát ismerjük (Tárnok 2024 – Diaspora advocacy in the United States c. fejezet). A CSMNB együttműködött más határon túli magyar emigrációs szervezetekkel,² így tevékenysége az amerikai etnikai alapú emberi jogi érdekérvényesítés kontextusában vizsgálándó. E területen kiemelendő a Hungarian Human Rights Foundation (HHRF) munkája (Herner-Kovács 2018; Ludanyi 1990; Tóth 2021), különösen az 1980-as évek elejétől, akikkel a CSMNB vezetői is szorosan együttműködtek. Jelen tanulmány ugyanakkor kizárólag a CSMNB tevékenységét elemzi.

2. Módszertan

A CSMNB és későbbi utódja, az SZMNB történetének vizsgálata számos kihívást vet fel, mivel nyilvánosan hozzáférhető forrásanyag meglehetősen szűkös. A jelen tanulmány alapját főként Chászár Ede, a CSMNB külügyi bizottságának elnöke és később az SZMNB főtítkárának hagyatékából származó dokumentumok képezik. Ezek az anyagok a Nemzeti Közszerződési Egyetemen (NKE) találhatóak, és levelezéseket, szervezeti dokumentumokat tartalmaznak.³ Fontos azonban megjegyezni, hogy e dokumentumok nem fedik le teljeskörűen a szervezet működését. További releváns forrás található az

2 Ilyen szervezet volt például az Amerikai Erdélyi Szövetség – tevékenységével kapcsolatban ld. Hermann 2011.

3 Köszönettel tartozom Szekeres Zsoltnak, a HHRF elnökének, aki ezt a dokumentációt az én és a Nemzeti Közszerződési Egyetem rendelkezésére bocsátotta a CSMNB tevékenységének e tanulmány tárgyát képező, valamint a jövőben elvégzendő kutatás megvalósítása céljából.

Indiana University of Pennsylvania (IUP) archívumában, ahol a „Dr. Edward Chaszar Special Collection” elnevezésű gyűjtemény tartalmaz Chászár hagyatékából származó dokumentumokat.⁴ Ezen kívül valószínűsíthető, hogy a Chászár család birtokában is maradtak olyan anyagok, amelyek hozzájárulhatnának a szervezet történetének teljesebb megértéséhez. Az 1950 és 1985 közötti időszak tekintetében az NKE gyűjteménye csak korlátozott számú dokumentumot tartalmaz, így ennek az időszaknak a kutatása jelenleg csupán részleges eredménnyel szolgálhat.

A fentiek alapján elmondható, hogy mind az 1950–1985 közötti, mind pedig az 1985 utáni időszak további kutatásokat igényel. Ezek magukban foglalhatják az NKE és az IUP archívumainak mélyebb feltárását, valamint további elsődleges források, például korabeli sajtóanyagok, személyes visszaemlékezések és diplomáciai iratok bevonását. Jelen értekezés ezért a CSMNB tevékenységének csupán egy részletét tárja fel, és nem vállalkozik a szervezet teljes történetének átfogó ismertetésére. Mindazonáltal úgy véljük, hogy a szervezet teljes működésének feldolgozása indokolt lenne a (cseh)szlovákiai magyar emigráció politikai és külpolitikai gondolkodásának alaposabb megértése érdekében. A felvidéki magyarság külpolitikai stratégiájának tudományos igényű elemzése hozzájárulhat ahhoz, hogy jobban megértsük e közösség nemzetközi érdekérvényesítési törekvéseit, valamint azt a módot, ahogyan a CSMNB és későbbi jogutódja, az SZMNB hozzájárult a csehszlovákiai magyar kisebbség jogvédelméhez.

A kutatás során elsősorban az NKE-n található gyűjteményre támaszkodtunk. Az 1950–1985 közötti időszak vizsgálatához elsősorban a *Kettős Járom Alatt* (KJA) kiadvány lapszámait, az 1985–1989 közötti évekre vonatkozóan a KJA lapszámokat, valamint a Chászár Ede hagyatékából származó levelezést és a szervezet által közzétett memorandumokat elemeztük. Az 1989–1995 közötti időszak tekintetében elsősorban Chászár Ede levelezésére hagytuk.

3. A Csehszlovákiai Magyarok Nemzeti Bizottmánya az alapítástól 1984-ig

A felvidéki magyarság nemzetközi érdekképviselésének gondolata Hites Kristóf egykori komáromi bencés tanár visszaemlékezésében 1949-ben Rómában fogalmazódott meg, amikor a csehszlovákiai Egyesült Magyar Párt egykori jogtanácsosa, Szilárd Marcell megkezdte emigrációs politikai tevékenységét. (Hites 1985) Más források szerint Csehszlovákiából kivándorolt magyar értelmiségiek, többek között Szilassy Béla, az Egyesült Magyar Párt korábbi szenátora 1948-ban, Münchenben alapították meg a

4 Dr. Edward Chaszar Collection. Special Collections and University Archives, Manuscript Group 106, Indiana University of Pennsylvania. Online: <https://libweb1.library.iup.edu/depts/spec-col/All%20Finding%20Aids/Finding%20aids/MG%20or%20Col/MG106Chaszar.pdf>

Csehszlovákiai Magyarok Nemzeti Bizottmányát (Simon).⁵ Később a felvidéki magyar emigráció jelentős része az Egyesült Államokba települt, így a szervezet munkáját is oda helyezték át. A CSMNB három alapítója Szilárd Marcell, Szilassy Béla és Hites Kristóf 1953-ban lépett szorosabb munkakapcsolatba. (Hites 1985; Cservenka 2017) Ekkoriban a CSMNB elnöke Szilassy Béla, alelnöke Hites Kristóf, főtáskára Szilárd Marcell volt.⁶

A CSMNB fő feladata a szervezetnek az 1950-es években megfogalmazott vállalása szerint a „magyar etnikum helyreállítása iránti, és a közép-európai népek együttélését s a nyugati civilizáció fennmaradását is veszélyeztető csehszlovákizmus elleni küzdelem” volt.⁷ Ezekben az években a szervezet vezetőinek gondolkodását jelentősen meghatározta a lehetséges későbbi közép-európai rendezés. Ahogy Szilassy Béla, a CSMNB akkori elnöke fogalmazott 1955-ben: „Közép-Európa újjárendezése előbb utóbb sorra kerül. A magyarság érdekeinek parancsa, hogy az addig rendelkezésünkre álló időt jól felhasználjuk a nyugati közvélemény felvilágosítására és a nyugati hatalmak meggyőzésére arról, hogy a Trianonban ellenünk elkövetett igazságtalanságok jóvátétele nélkül a Kárpátok medencéjében béke nem teremthető meg.” (Szilassy 1955, 3. p.)

A CSMNB egyik alapvetése volt, hogy távolt tartja magát minden magyarországi belpolitikai kérdéstől.⁸ Erre azért is volt szükség, mert az amerikai magyar emigrációt továbbra is feszítette a belpolitikai véleménykülönbség, a CSMNB pedig a csehszlovákiai magyarok jogaival kapcsolatos érdekvégyesítést határozta meg fő célkitűzésként, amihez szorosan nem kapcsolódtak a magyarországi belpolitikai kérdések, és a szervezet a megosztó témák elkerülésével tudta kialakítani a lehető legszélesebb szervezeti egységet. Hites Kristóf megfogalmazásában: „Ahogy a leigázott nemzetnek minden erőfeszítése és érdeklődése egyetlen létkérdésre korlátozódott: a pánszláv impériumba való beolvasztás megakadályozására, úgy az emigrációnak is félre kell végre tennie minden személyi kérdést, el kell nyomnia minden pártorlodó szenvedélyt, s minden erejével, egységes, céltudatos akcióval ezt az erőfeszítést kell támogatnia.” (Hites 1955)

A CSMNB értelmezésében a csehszlovákiai magyarság „kettős járom alatt” szenvedett: egyrészt a kommunizmus általi elnyomásban, másrészt a „pánszláv imperializmus érdekeit szolgáló csehszlovákizmus” terhe alatt. (Szilassy 1955)

A CSMNB 1950 óta adta ki időszakos közleményeit *Kettős Járom Alatt* (*Under Double Yoke*) címmel. Ebben az időszakban a CSMNB e tájékoztató körlevelek formá-

5 Ld. még: <https://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC14240/15101.htm>.

6 *Kettős Járom Alatt*, 4. évf. 3. sz. 1954. október, 1. p.

7 *Kettős Járom Alatt*, 4. évf. 2. sz. 1954. április, 6. p.

8 *Kettős Járom Alatt*, 4. évf. 1. sz. 1954. január, 1. p.

jában informálta az emigrációban élő felvidéki magyarokat az „otthoni” magyarság helyzetéről és kihívásairól. A kiadványt a CSMNB alapítása óta az 1960-as évek közepéig rendszeres kiadták, majd két évtizedig nem jelent meg lapszám.

Jogi-politikai érdekérvényesítő tevékenységet már ebben a kezdeti időszakban is végzett a szervezet. 1951-ben a CSMNB emlékirattal fordult az ENSZ-hez, amelyben felhívta a világszervezet figyelmét a csehszlovákiai magyarság ellen 1945 után elkövetett jogsérelmekre.⁹ (Ahogy jeleztük, a kutatás alapjául szolgáló forrásgyűjtemény az 1950–1985 közti időszak vonatkozásában kizárólag a KJA egyes lapszámait tartalmazza, a szervezet működésével kapcsolatos levelezéseket és dokumentumokat nem, ez a tevékenység további kutatást igényel.)¹⁰

A CSMNB-nek ezen és későbbi időszakaiban is voltak országos megbízottjai, valamint helyi szervezetei az Egyesült Államokban. Utóbbiak közül kiemelendők a pittsburghi (vezető: Szent-Ivány Géza) és a clevelandi (vezető: Sirchich László) helyi szervezetek, amelyek a KJA kiadványok alapján is kiemelkedő tevékenységet végeztek.

Ahogy a KJA lapszámokban erre többször felhívták a figyelmet, a CSMNB semmi egyéb anyagi forrással nem rendelkezett, mint tagjainak és olvasóinak támogatásával. Ennek megfelelően folyamatosan forrásokat kellett gyűjteniük az önkéntes munka keretén belül végzett tevékenységük fenntartásához, ideértve különösen a KJA sokszorosításával kapcsolatos költségeket.

1955 májusában az emigrációs magyarság szervezésében megalakult a Magyar Felszabadító Bizottság, amelynek feladata az egyetemes magyarság érdekeinek képviselete. Az alapítók felkérték Szilassy Bélát, a CSMNB elnökét a szervezet elnöklésére.¹¹ Ezzel párhuzamosan Szilassy Béla hátrább lépett a CSMNB-ben végzett tevékenységtől, a szervezet vezetése pedig felkérte Hites Kristófot az elnöki feladatok helyettesítésére ügyvezetői alelnöki minőségben.¹²

A CSMNB vezetőségének (Szilassy, Szilárd, Hites) közös munkája az 1950-es évek végére megglazult: Hites Kristóf Kaliforniába költözött, és hivatásbeli elfoglaltságai miatt háttérbe szorult a szervezetben végzett tevékenysége. Szilassy Béla előbb a Magyar Felszabadító Bizottságban végzett munkája miatt vállalt kevesebb szerepet a CSMNB-

9 Kronológiák – A (cseh)szlovákiai magyarság történeti kronológiája (1944–1992). Szlovákiai Magyar Adatbank. Online: https://adatbank.sk/kronologia-kategoriak/a-csehszlovakiai-magyarsag-torteneti-kronologiaja-1944-1992/page/13/?site_section=chronology&searchcategory=a-csehszlovakiai-magyarsag-torteneti-kronologiaja-1944-1992&chapter=II.%20Egyenjogusítás%20párthatározatokkal.%20A%20pártállam%20első%20másfél%20évtizede

10 A nyugati magyar emigráció történetével kapcsolatban ld. bővebben: Borbándi 1985.

11 *Kettős Járom Alatt*, 5. évf. 4. sz. 1955. június, 1. p.

12 *Kettős Járom Alatt*, 5. évf. 4. sz. 1955. június, 2. p.

ben, majd 1962-ben egy baleset következtében elhunyt. Szilárd Marcell pedig 1963-ban vesztette életét.¹³

Ezt követően a CSMNB irányítását Sirchich László, Hites Kristóf korábbi munkatársa vette át, aki 1983-ban bekövetkezett haláláig mintegy két évtizeden át vezette a szervezetet. Erről az időszakról a kutatás alapját képező forrásanyag alapján keveset tudunk. Tagok levelezése, a szervezet tevékenységét alátámasztó dokumentumok nem képezték részét a jelen kutatás forrásanyagának, a KJA kiadása pedig az 1960-as évek közepétől szünetelt, egészen 1985-ös újraindításáig, így ezen időszak tevékenységének feltárása további kutatást igényel.

4. A Csehszlovákiai Magyarok Nemzeti Bizottmánya 1984-től 1995-ig

4.1. A CSMNB vezetése 1984–1995 között

1983-ban Hites Kristóf ismét szerepet vállalt a CSMNB újjászervezésében. Az 1984 áprilisában, New Yorkban megtartott közgyűlésen a szervezet új vezetőséget választott, amely az alábbi személyekből állt: tiszteletbeli elnök – Révay István (Ausztria), elnök – Hites Kristóf (Kalifornia), alelnökök – Szilárd Mária (New Jersey)¹⁴ és Majláth (Taubinger) István (Brazília), főtitkár – Elek Kálmán (Ohio), külügyi tanácsadó – Chászár Ede (Pennsylvania).¹⁵

A szervezet két évente tartott tisztújító közgyűlést. A CSMNB nevének módosítását és vezetésének jelentősebb átalakítását hozó 1995. januári közgyűlésig fontosabb változás volt 1986-ban Szent-Ivány Gábor főtitkára választása,¹⁶ aki a tisztséget 1993-ban bekövetkezett haláláig töltötte be.

Érdemes külön megemlíteni a CSMNB azon vezetőit, akik ebben az időszakban magukra vállalták a szervezet működésének terhet, és jelentősen hozzájárultak a nemzetközi felvidéki magyar érdekérvényesítés sikeréhez:

a. Hites Kristóf, a CSMNB egyik alapítója, az 1950-es években alelnöke, 1984-től 1995-ig elnöke. Az 1950-es évek elején aktívan részt vett a szervezet munkájában, majd egyházi kötelezettségei Kaliforniába szólították az ottani bencés közösségbe, így közel három évtizedig kénytelen volt korlátozni a CSMNB-ben végzett tevékenységét. A szervezet 1984-es megújulása alkalmával vállalt újra vezető szerepet, immár a CSMNB elnökeként. (Hites 1985) A csicsói származású bencés pap 1948-ben vándorolt ki az

¹³ Hites Kristóf 1985-ös visszaemlékezésében Szilassy 1960-ban, Szilárd 1962-ben hunyt el. Ld. Hites 1985, 2. p.

¹⁴ A CSMNB-alapító Szilárd Marcell fia.

¹⁵ *Kettős Járom Alatt*, 13. évf. 1. sz. 1985. április, 12. p.

¹⁶ *Kettős Járom Alatt*, 14. évf. 2. sz. 1986. december, 15. p.

Egyesült Államokba. Az ohioi Clevelandben, majd a kaliforniai Portola Valleyben tanított, az ottani bencés iskola igazgatója. Az 1994-ben Pannonhalmára vonult vissza, ott élt haláláig.

b. Chászár Ede, 1984-től a CSMNB külügyi bizottságának vezetője, 1995-től a szervezet főtitkára, a szervezet nemzetközi jogi érdekérvényesítő tevékenységének irányítója. A sókszelőcei felmenőkkel rendelkező jogász 1950-ben vándorolt ki az Egyesült Államokba.¹⁷ 1969-től 1991-ig az Indiana University of Pennsylvania (IUP) jog- és politikatudományi professzora, ahol a kisebbségi jogokkal foglalkozó kutatási programot vezetett. Számos könyve és publikációja jelent meg a témában (Chaszar 1999; Chaszar 1986; Chaszar 1988). 1991-es nyugdíjba vonulását követően Washington DC-ben élt, így aktív személyes jelenléttel tudta segíteni a szervezet érdekérvényesítő tevékenységét. 14 éven keresztül vett részt az ENSZ Emberi Jogok Bizottságának munkájában.¹⁸ A 2000-es évek elejéig volt aktív a szervezetben, 2011-ben hunyt el.

c. Szent-Ivány Gábor 1986-tól a CSMNB főtitkára 1993-ban bekövetkezett haláláig.¹⁹ A besztercebányai, történelmi felvidéki családból származó jogász 1951-ben vándorolt az Egyesült Államokba. Washington DC-ben élt és tevékenykedett.

d. Wojatsek Károly a CSMNB kanadai országos megbízottja, aki aktívan vett részt a CSMNB nemzetközi érdekérvényesítő tevékenységében, a csehszlovákiai magyarság jogainak sérelmét ismertető memorandumok kidolgozásában. Az udvardi származású hungarológus-történész²⁰ 1951-ben emigrált Kanadába, ahol számos egyetemen dolgozott, többek között a University of Montrealon, a University of Coloradón, 1966-tól húsz éven át pedig a lennoxville-i Bishop's Universityt.²¹

e. Olgyay György 1992-től a CSMNB alelnöke, 1995-től a frissen átalakul SZMNB elnöke. 1950-ben vándorolt az Egyesült Államokba, a vermonti Saint Michael's College politikatudományi professzora 38 éven át.²² Részt vett a CSMNB nemzetközi

17 Elhunyt Chászár Ede. *Felvidek.ma*, 2011. szeptember 18. Online: <https://felvidek.ma/2011/09/18/elhunyt-chaszar-edo-nyugalmazott-egyetemi-tanar-a-felvideki-magyarok-sok-evtizedes-nyugati-szoszoloja/>

18 *In Memoriam Dr. Edward Chaszar*. Hungarian American Coalition, Press release, September 29, 2011. Online: <https://hacusa.org/in-memoriam-dr-edward-chaszar/>

19 Ld. <https://opac-nevter.pim.hu/ro/record/-/record/PIM100476>.

20 Számos könyve közül a kanadai közéleti tevékenysége kapcsán kiemelendő: Wojatsek 1981.

21 Búcsú Wojatsek Károlytól. *Kanadai Magyar Hírlap*, 2008. február 4. Online: https://www.epa.hu/00800/00843/00049/Kanadai_Magyar_Hirlap_2008_februar/kanadaihirlap.com/2008/02/04/bucsu-wojatsek-karolytol/index.html.

22 George Olgyay Obituary. *The Burlington Free Press*, 2010. november 9. Online: <https://www.legacy.com/us/obituaries/burlingtonfreepress/name/george-olgyay-obituary?id=27330945>.

érdekérvényesítő munkájában, a nemzetközi szervezeteknek küldött memorandumok kidolgozásában.

Az elmúlt évtizedekhez hasonlóan ebben az időszakban is tevékenykedtek a CSMNB közgyűlése által választott országos megbízottak szerte a világban, akiknek az volt a feladatuk, hogy a CSMNB munkáját a működésük szerinti országban segítsék. Országos megbízott volt a tiszteletbeli elnök Révay István (Ausztria), Simek Péter (Európa/Svájc), Majláth István (Dél-Amerika/Brazília), Wojatsek Károly (Kanada) és Varsányi Gyula (Ausztrália)²³ is.

4.2. A CSMNB célkitűzései

A CSMNB 1984-ben megválasztott új vezetősége a szervezet célkitűzései kapcsán ekképpen fogalmazott:

„Szlovákiában élő testvéreinknek ma nincsen lehetőségük arra, hogy a világ közvéleménye elé tárják a példátlan elnemzetlenítő (etnocidum) jogtöréseket, amiket a csehek után ma a szlovákok végeznek.

A természetjog és az emberi jogok Magna Chartája számunkra – a mai Szlovákiából származó magyarok számára – kötelességünké teszi, hogy a némaságra ítelt és az elnemzetlenítés gonosz szándékának kiszolgáltatott testvéreink képviseletében felemeljük a szavunkat és minden rendelkezésünkre álló eszköz igénybevételével kipelengérezzük a szabad világ közvéleménye előtt az hazában élő testvéreink nemzeti létét fenyegető, gátlást nem ismerő jogtalanságokat.

Ezt a szolgálatot tekintjük alapvető célkitűzésünknek, ami a *jelen* gondjait illeti. Ugyanakkor figyelemmel kísérve a társ-emigrációk szellemi tevékenységét a szabad világban, megdöbbenéssel tapasztaljuk az elmúlt idők eseményeinek lelkiismeretlen meghamisítását és elferdítését. (...) szinte iparszerűen folyik a magyarság jó hírének rombolása a nemzetközi közvélemény előtt. Feladatunknak tekintjük az elmúlt időkre vonatkozó hamisítások és rágalmak céltudatosan folytatott cáfolását és helyreigazítását.

Ami pedig a *jövőbe* irányuló szemlélődésünket illeti, megkíséreljük az ésszerű eszmecserét szlovák sorstársainkkal, akik sok tekintetben hozzánk hasonló helyzetben sínylődnek. Megpróbáljuk a múltból származó, mesterségesen fűtött ellentétek feloldását és a kölcsönös megértés előmozdítását. Rávilágítva a közös történelmi múltból és azonos földrajzi adottságainkból származó egymásra utaltságra, hozzá kívánunk járulni a közös érdekek felismerésén alapuló békés együttélés útjának építéséhez.”²⁴ (Kiemelés általam – T.B.)

²³ A University of Adelaide jogi karának professzora. Aktívan részt vett a CSMNB által nemzetközi szervezetekhez benyújtott memorandumok kidolgozásában 1988-ban bekövetkezett haláláig. Fő műve: Varsányi 1976.

²⁴ *Kettős Járom Alatt*, 13. évf. 1. sz. 1985 április, 3. p.

4.3. A megújult Kettős Járom Alatt

A CSMNB 1985-ben megújította a *Kettős Járom Alatt* kiadványt, amelynek elsődleges célja a külföldön élő magyar közösség – különösen a felvidéki származású személyek – figyelmének ráirányítása a Csehszlovákiában élő magyar kisebbség helyzetére, amelyet a szervezet álláspontja szerint fokozatos megszüntetés fenyegetett. Az újjáalapítást követő első számban Hites Kristóf akkori elnök így fogalmaz: „Amikor a hivatalos magyarországi kormányzat némaságra és bénaságra van ítélve a nagy Szláv Védnök parancsából, életbevágóan fontos, hogy mi idekint tudtára adjuk a világnak, hogy a magyarság nem mondott le a Cseh-Szlovákiába kényszerített testvéreiről, az élő nemzettesthez tartozóknak tekinti őket, s minden eszközzel ellenáll a felszámolásukra irányuló törekvéseknek. A külföldi magyarságnak felkészülten kell várnia egy újabb történelmi sorsfordulóra azzal a tudattal és meggyőződéssel, hogy csak az veszik el, amivel nem törődünk, vagy amiről önként lemondunk.” (Hites 1985, 2. p.)

A KJA-t a CSMNB több ezer tagot számláló tagságától érkező adományokból tartották fent, amelynek nyomtatása, szállítása súlyos anyagi terhet jelentett az Egyesült Államokban. (Cservenka 2017) A lapot 1990-ig adta ki a CSMNB, amikor a Rákóczi Szövetségében létrejött *Rákóczi Hírvivő* c. kiadványban a szervezet vezetői megtalálták a KJA utódját. (Cservenka 2017) A CSMNB vezetői a KJA kiadásának beszüntetését követően tartalommal látták el a Rákóczi Szövetséget a szervezettel kapcsolatos hírekről, így a CSMNB tevékenységének teljeskörű feltáráshoz a *Rákóczi Hírvivő* megjelent lapszámait is érdemes kutatás tárgyává tenni.

4.4. A CSMNB nemzetközi jogi-politikai érdekérvényesítő tevékenysége

A CSMNB a vizsgált időszakban aktív nemzetközi jogi-politikai tájékoztató, érdekérvényesítő tevékenységet végzett nemzetközi szervezetek, valamint az amerikai külpolitika formálásában szerepet játszó szervezetek irányában. Ennek a tevékenységnek az elsődleges és legfőbb tárgya a (cseh)szlovákiai magyarság kisebbségi jogainak helyzete volt, ideértve különösen az anyanyelvhasználat lehetőségét az oktatásban, kulturális szférában, hivatali érintkezésben, a vizuális kétnyelvűséget, kiemelve a szlovákiai gyakorlat nemzetközi egyezményeket sértő elemeit. Ezenfelül a szervezet tájékoztató tevékenységet végzett a szlovákiai magyar politikai vezetők, elsősorban Duray Miklós üldözéséről és bebörtönzéséről, Szlovákia függetlenné válásának aggályairól a kisebbségi jogok érvényesülése vonatkozásában, a Duna szabályozásának és a Bős–Nagymaros-projekt nemzetközi jog sérelmét felvető szempontjairól, valamint a vajdasági magyarság helyzetéről is a délszláv konfliktus során.

A CSMNB több ún. memorandumot, tájékoztató anyagot készített angol nyelven a „helsinki folyamat” részeként szervezett szakértői és politikai konferenciák alkalmá-

ból,²⁵ és ezeket a memorandumokat eljuttatta az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ) tisztségviselői, valamint a konferenciákon részt vevő nemzeti delegációk részére, részletes tájékoztatást adva a (cseh)szlovákiai magyarság kisebbségi jogi helyzetéről.²⁶ Az alábbi konferenciákra készült memorandum a CSMNB külügyi bizottsága²⁷ közreműködésében:

a. az EBEÉ emberi jogi szakértők ottawai értekezlete (1984), illetve kiegészítő memorandum benyújtása 1985 februárjában;²⁸

b. az EBEÉ által 1985 október 15. – november 25. között szervezett Budapesti Kulturális Fórum,²⁹ illetve annak előkészítő ülései;

c. az EBEÉ berni szakértői értekezlete (Bern meeting of Experts on Human Contacts);

d. az EBEÉ 1986–1989 között megrendezett bécsi értékelő konferenciája,³⁰ ahol a CSMNB 1986 novemberében és 1987 elején terjesztett elő tájékoztató memorandumot;

e. az EBEÉ 1989. évi párizsi konferenciája;³¹

f. az EBEÉ 1992. novemberi stockholmi miniszteri értekezletére, amelyben a Szlovákia függetlenedésével kapcsolatos aggályokat ismertették a magyarság kisebbségi jogaira tekintettel.³²

Szintén a nemzetközi szervezetek tájékoztatásával kapcsolatos tevékenységhez sorolható Chászár Ede részvétele az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának munkájában. A CSMNB külügyi bizottságának vezetője 14 éven keresztül vett részt a testület munkájában az International Studies Association képviselőjeként, több esetben írásbeli bead-

25 Ld. https://www.cvce.eu/content/publication/2005/9/8/1f70db04-45ed-42dc-9b97-3ae969a5a173/publishable_en.pdf.

26 A helsinki záróokmány kiemelten foglalkozott az emberi és kisebbségi jogokkal. Az EBESZ (EBEÉ) kisebbségi jogokkal foglalkozó dokumentumairól ld. bővebben: Majtényi–Vizi 2003.

27 A memorandumok kidolgozásában a külügyi bizottság vezetője, Chászár Ede, a bizottság tagjai, Wojatsek Károly, Varsányi Gyula (1988-ben bekövetkezett haláláig), Olgyay György vettek részt, kiegészülve Szent-Ivány Gábor főtítkárral és Hites Kristóf elnökkel. A memorandumokkal és írásbeli jogi tájékoztató anyagok kidolgozásának munkamódszere az abban részt vevő CSMNB külügyi bizottsági tagok között az anyag felelőse által kidolgozott tervezet levelezés útján történő véleményezése volt. A munkában részt vevő tagok egymástól nagy távolságban éltek (Kanada, Pennsylvania, Washington DC, Kalifornia, Ausztrália), az e-mailes egyeztetés ekkor még nem volt reális lehetőség.

28 A CSMNB memorandumát Wojatsek Károly kanadai megbízott képviselte személyesen.

29 Ld. <https://www.osce.org/node/58534>.

30 Ld. <https://www.csce.gov/wp-content/uploads/2016/08/1989-vienna-1986-concluding-doc.pdf>.

31 A memorandumot Chászár Ede és Duray Miklós közösen juttatta el az értekezlet résztvevőinek. Ld. *Kettős Járom Alatt*, 17. évf. 1. sz. 1989. június 23. p.

32 Ld. <https://www.osce.org/mc/40342?download=true>.

vánnyal élt a szakmai szervezet felé, továbbá ezen írásbeli összefoglalókat eljuttatta különböző nemzeti delegációknak és a kisebbségek jogaival foglalkozó nemzetközi kormányközi szervezeteknek is.

A nemzetközi szervezetek mellett a CSMNB az amerikai külpolitika formálása szempontjából kiemelt jelentőségű intézményeket is tájékoztatta a felvidéki magyarok ügyeiről. A CSMNB rendszeresen látta el írásbeli anyagokkal és vett részt szóbeli meghallgatásokon az Egyesült Államok Helsinki Bizottságában (Commission on Security and Cooperation in Europe, U.S. Helsinki Commission) a (cseh)szlovákiai magyarokat ért jogsértésekről.³³ E tájékoztatás az 1990-es évek elején szlovákiai magyar politikai pártoktól, elsősorban Duray Miklósektől származó dokumentumok és információk bemutatásával történt, de a CSMNB önállóan is dolgozott ki átfogó jelentéseket a Helsinki Bizottság részére (kiemelésre érdemes az 1987 júniusában benyújtott, Statement on the Situation of the Hungarian Minority in the Slovak Socialist Republic c. összefoglaló).³⁴ A CSMNB a szlovákiai Együttélés Politikai Mozgalommal (Duray Miklós pártja) 1992 januárjában nyújtott be a Helsinki Bizottságnak egy átfogó dokumentumot a csehszlovákiai magyarság kisebbségi jogi helyzetéről, 1992 októberében pedig a bős–nagyvarosi vízlépcsővel kapcsolatban, amelyben aggodalmukat fejezték ki a Duna 1992. októberi eltérítése kapcsán Magyarország területi integritásának veszélyeztetése, valamint az eltéréssel járó környezetvédelmi károkozás miatt.

A CSMNB vezetősége szerint a Helsinki Bizottság rendszeres tájékoztatása hozzájárult a Szlovákiának 1993 szeptemberében küldött amerikai „demarche”-hoz (Pridham 2002, 212. p.), és az azt követő hosszabb jelentéshez (Human Rights and Democratization in Slovakia).³⁵ Utóbbi dokumentum kiemeli a szlovák kormány politikájának a magyarok kisebbségi és emberi jogait sértő megnyilvánulásait, ideértve a magyarok névhasználatának és a vizuális kétnyelvűség érvényesülésének korlátozását, valamint az etnopolitikai alapú gerrymandering³⁶ megvalósítását.

A CSMNB ezenfelül további érdekérvényesítő és tájékoztató tevékenységet is végzett Washingtonban: Chászár Ede többször vett részt az amerikai Külügyminisztérium (U.S. State Department) Csehszlovákiát és csehszlovákiai kisebbségeket érintő megbeszélésein, tájékoztatta a Fehér Ház Nemzetbiztonsági Tanács tagjait, valamint írásbeli beadványokkal élt e szervezetek felé.

33 Az Egyesült Államok Helsinki Bizottsága független amerikai kormányzati ügynökség, amelyet a Kongresszus hozott létre 1975-ben azzal a céllal, hogy figyelemmel kísérje és elősegítse a helsinki záróokmány és az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) egyéb vállalásainak betartását. A bizottság kilenc tagja a Szenátus, kilenc tagja a Képviselőház tagja, és három tagja a végrehajtó hatalom képviselője.

34 *Kettős Járom Alatt*, 15. évf. 1. sz. 1987. június 21–22. p.

35 Ld. <https://catalog.libraries.psu.edu/catalog/1432608>.

36 Ld. erről a jelenségről bővebben: Morvai–Szarka 2012, 539. p.

A CSMNB kiemelt figyelemmel kísérte Duray Miklós csehszlovákiai politikai üldözését és bebörtönzését is. A felvidéki magyar jogvédő helyzetéről a KJA hasábjain többször beszámoltak, továbbá Chászár Ede közbenjárására az Indiana University of Pennsylvania a professzor által vezetett kisebbségi jogi programja egyéves ösztöndíjat ajánlott Duray részére, amely lehetőséget biztosított a csehszlovákiai magyarság politikailag üldözött szószólója számára az Egyesült Államokban élő magyarság tájékoztatására a felvidéki magyarok kisebbségi helyzetét illetően.³⁷

A CSMNB jogi érdekérvényesítő munkájában együttműködött a HHRF-fel is, amely az 1980-as évektől tevékenységét kiszélesítette valamennyi határon túli magyar közösség emberi jogainak sérelmére, nem csupán az erdélyi magyarság állt tevékenysége középpontjában. A CSMNB szervezeti levelezéséből kiderül, hogy a CSMNB többször nyújtott anyagi támogatást a HHRF részére; az ezzel kapcsolatos forrásteremtő munkában pedig kiemelt szerepet vállalt Chászár Ede.

A CSMNB 1990 után körültekintőbb megközelítést alkalmazott a memorandumok benyújtásában, mivel ekkor a csehszlovákiai magyarság hivatalos politikai képviselője is aktívan élt ezzel az eszközzel a nemzetközi szervezetek felé. Ez a változás nem csupán taktikai megfontolásokból fakadt, hanem belső vitát is generált a szervezeten belül arról, hogy a CSMNB milyen kérdéseket vethet fel önállóan, illetve milyen módon illesztheti tevékenységét a szlovákiai magyar pártok hivatalos stratégiájához. A vita egyik legélesebb megnyilvánulása 1993 elején történt, amikor a CSMNB egy memorandumtervezetet készített, amelyben azt javasolta, hogy az Európa Tanács ne vegye fel tagjai közé az immár függetlenné vált Szlovákiát. Ezzel szemben a szlovákiai magyar politikai pártok közös memorandumban támogatták Szlovákia csatlakozását. A kérdés megosztotta a CSMNB tagságát: vajon a szervezet képviselhet-e olyan álláspontot, amely nyíltan szembemegy a szlovákiai magyar pártok közös politikai célkitűzéseivel?³⁸

Ez a helyzet új megvilágításba helyezte a CSMNB szerepét: a szervezet önálló külpolitikai aktorként tekint-e magára a nyugati világban, vagy csupán egy közvetítő funkciót tölt be a nemzetközi szervezetek és az amerikai politika felé, kizárólag a szlovákiai

37 Kettős Járom Alatt, 16. évf. 2. sz. 1988. december. Ld. továbbá erről: Gecse 2023, 151–155. p.

38 A vita különös jelentőséggel bírt, mivel Szlovákia Európa Tanács-tagságának egyik legfontosabb feltétele az Emberi Jogok Európai Egyezményének (EJEE) aláírása volt. Ha Szlovákia nem csatlakozik a szervezethez, az egyúttal azt is jelentette volna, hogy nem válik az EJEE kötelezettjévé. A CSMNB néhány tagja úgy vélte, hogy Csehszlovákia felbomlása, a rendszer-váltás követő időszak sajátos lehetőséget biztosít akár a határkérdések megnyitására is. Úgy vélték, ezt a kérdést a szlovákiai magyarság politikai képviselője nem vetheti fel, az amerikai és nemzetközi magyar emigráció azonban igen. Mások ezzel szemben azt vallották, hogy e kérdések képviselője az emigráció által is alááshatják a szlovákiai magyarság politikai képviselőjének mozgásterét a demokratikus átalakulás és a nemzetközi szövetségkeresés folyamatában.

magyar pártok kérésére és érdekében? Ez a dilemma a hidegháború vége és közép-európai rendszerváltozások utáni útkeresés folyamatához kapcsolódik. A rendszerváltozás előtti emigráció szerepe megváltozott; korábban az emigráció szervezését is magára vállaló szervezetek, így a CSMNB is, amelyek eddig az emigráció nevében önálló politikai aktorként dolgoztak, a rendszerváltozás és a határon túli magyarok legitim politikai képviselőitének megszervezését követően e politikai közösségek szolgálatába álltak, alkalmazva a nemzetközi és elsősorban amerikai etnikai alapú érdekérvényesítő szervezetek munkamódszereit. A CSMNB számára elengedhetetlenné vált, hogy memorandumait és külpolitikai lépéseit egyeztesse a hazai politikai szereplőkkel annak érdekében, hogy ne ássa alá azok belpolitikai mozgásterét.

5. A Szlovákiai Magyarok Nemzeti Bizottmánya

1992 közepétől 1995 januárjáig a CSMNB jövőjével kapcsolatban intenzív vita bontakozott ki a szervezeten belül. Az 1993-as csehszlovákiai államszétválás, valamint a szlovákiai magyar politikai képviselő megerősödése új kérdéseket vetett fel a szervezet szerepével és működési formájával kapcsolatban. A vezetőség több lehetséges forgatókönyvet is mérlegelt a CSMNB további működésére vonatkozóan.

Az egyik felvetés szerint a szervezet hivatalosan megszűnt volna, miközben tevékenységét a Rákóczi Szövetség külföldi osztályaként/munkacsoportjaként folytatta volna. A Rákóczi Szövetség 1989-es megalakulását a CSMNB korábban „testvérszervezetként” üdvözlötte,³⁹ így a két szervezet szorosabb együttműködése logikus folytatásnak tűnt. Egy másik javaslat szerint a CSMNB beolvadt volna a Jókay Károly vezette Hungarian-American Human Rights Councilba (HAHRC), vagy pedig megszűnésével annak hatáskörébe utalta volna feladatait. A harmadik opció a szervezet átalakítását és névváltoztatását javasolta: a CSMNB Szlovákiai Magyar Nemzeti Bizottságként (SZMNB) folytattassa tevékenységét, jelentős szerkezeti és személyi átalakulásokkal.⁴⁰

A szlovákiai magyar politikai vezetők az önálló működés fenntartását támogatták, mivel úgy vélték, hogy szükség van egy olyan szervezetre, amely közvetlenül képes tolmácsolni a felvidéki magyarság politikai érdekeit az Egyesült Államokban. Ezt az álláspontot a CSMNB tagságának többsége is osztotta, így végül a szervezet átszervezéséről és névváltoztatásáról született döntés.

A vitát lezáró határozatot az 1995 januárjában tartott közgyűlés fogadta el, amely a CSMNB önálló működésének fenntartása mellett döntött, egyúttal a szervezet nevét

39 Kettős Járom Alatt, 17. évf. 1. sz. 1989. június, 20. p.

40 Ennek keretében a külügyi munkába fiatal szakembereket is be kívántak vonni, köztük Gyurcsík Ivánt és Jókay Károlyt.

Szlovákiai Magyar Nemzeti Bizottságra (SZMNB) változtatta. Az SZMNB ezen az ülésen új vezetőséget is választott: Olgyay György (Vermont) – elnök, Hites Kristóf – örökös tiszteletbeli elnök, Chászár Ede (Washington DC) – főtitkár, Gerébyné Nemes Stefénia (Ohio) és Majláth István (Brazília) – alelnökök.

Az SZMNB az átalakulás után is folytatta tevékenységét, működését azonban egyre inkább nehezítette az utánpótlás és a fiatalítás problémája. Noha a szervezet célja az volt, hogy a külügyi munkába új szakembereket vonjon be, ezt a törekvést csak részben sikerült megvalósítani.⁴¹

6. Összegzés

A CSMNB története a szlovákiai magyarság külpolitikai érdekérvényesítésének egyik kiemelkedően jelentős, de mélyrehatóan mindeddig nem kutatott fejezete. A szervezet több mint fél évszázados működése során a kisebbségi jogok védelmében folytatott tevékenysége, valamint az amerikai és nemzetközi fórumokon kifejtett érdekérvényesítő munkája fontos szerepet játszott a (cseh)szlovákiai magyar közösség helyzetének nemzetközi megismertetésében.

A CSMNB egyik legfontosabb hozzájárulása a felvidéki magyarság politikai érdekvédelméhez abban rejlik, hogy folyamatos kapcsolatot tartott fenn a nemzetközi döntéshozókkal, különösen az Egyesült Államok külpolitikai intézményeivel és emberi jogi szervezeteivel. A szervezet memorandumai, tájékoztató kiadványai és egyéb kezdeményezései révén hozzájárult a kisebbségi jogsértések nemzetközi láthatóságának növeléséhez.

A szervezet történetének feltárása nem csupán a múlt megismerése szempontjából lényeges, elengedhetetlen a szlovákiai magyar közösség külpolitikai stratégiájának hosszú távú elemzéséhez is. A CSMNB fennállásának különböző korszakai – különösen az 1984 és 1994 közötti időszak – olyan tanulságokat jelentenek a felvidéki magyarság mai nemzetközi szószólói számára, amelyek megismerése nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a közösség politikai ciklusokon átívelő külpolitikai „nagystratégiáját” képes legyen meghatározni.

A CSMNB tevékenységének mélyebb megismerése érdekében további kutatásokra van szükség. Egrészt elengedhetetlen a szervezet történetének teljes körű feldolgozása érdekében a NKE-n található dokumentumok további elemzése, az Indiana University of Pennsylvania archívumában található „Dr. Edward Chaszar Special Collection” részletes vizsgálata, valamint a szervezet tevékenységével kapcsolatos

⁴¹ Az ezt követő időszak részletesebb elemzése további kutatást igényel; jelen tanulmány az 1995 januárjában lezárult átalakulási folyamatig terjedően vizsgálja a szervezet történetét.

további elsődleges források feltárása. Másrészt a CSMNB munkájában közvetlenül részt vevő vagy abba belelátó szakemberek és közéleti szereplők, a CSMNB egykori vezetőinek családtagjaival készített interjúk segíthetnének a szervezet működésének és belső dinamikájának rekonstruálásában. Az ilyen források különösen fontosak lehetnek olyan belső döntési folyamatok megértéséhez, amelyekre az írásos dokumentumokból nem derül fény. Harmadrészt a szervezet és az amerikai külpolitikai intézmények, valamint más nemzetközi szervezetek közötti kapcsolatok mélyebb elemzése segíthet megérteni, hogy a CSMNB tevékenysége milyen mértékben befolyásolta a szlovákiai magyarok helyzetének nemzetközi megítélését. Negyedrészt további elemzést igényelnek a szervezet által kiadott tájékoztató anyagok, különösen a KJA és a *Rákóczi Hírvivő* lapszámai.

A CSMNB története mindeddig teljes mértékben feldolgozatlan. Egy tudományos igényességgel megírt monográfia nemcsak a szlovákiai, hanem az egyetemes magyar közvélemény számára is értékes forrás lehetne a kisebbségi külpolitika és érdekképviselet történetének megértéséhez.

Irodalom

- Borbándi Gyula 1985. *A magyar emigráció életrajza – 1945–1985*. Bern, Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem. Online: <https://mek.oszk.hu/03400/03472/html/>
- Chaszar, Edward 1986. Minorities in Czechoslovakia: The theory and reality, or Hungarians in the Slovak Socialist Republic Today. *The Hungarian Quarterly*, 1986. Ápril, pp. 3–14. Online: https://www.magtudin.org/Hung_Quart_Vol_I_No_3_April_1986.pdf.
- Chaszar, Edward 1988. *Hungarians in Czechoslovakia Yesterday and Today*. Florida, Danubian Press.
- Chaszar, Edward 1999. *The International Problem of National Minorities*. Toronto, Mathias Corvinus.
- Gecse Géza 2023. *Hogyan lett a Kutyaszorítóból Nyakörv? Beszélgetések Duray Miklóssal*. Kisebbségekért – Pro Minoritate Alapítvány–Méry Ratio Kiadó.
- Hermann Gabriella 2011. Az Amerikai Erdélyi Szövetség története, 1952–1977. *Magyar Kisebbség. Nemzetpolitikai Szemle*, 16. évf. 3–4. sz. 7–111. p. Online: https://epa.oszk.hu/02100/02169/00041/pdf/2011_3-4_002_007-111_Hermann%20Gabriella.pdf
- Herner-Kovács, Eszter 2018. The power of second-generation diaspora: Hungarian ethnic lobbying in the United States in the 1970–1980s. *Diaspora Studies*, 11. évf. 2. sz. 171–188. p. Online: https://brill.com/view/journals/bdia/11/2/article-p171_4.xml
- Hites Kristóf 1955. Egy évtized tanulsága. *Kettős Járom Alatt*, 5. évf. 2. sz. 1955. február.
- Hites Kristóf 1985. Újra a vártán. *Kettős Járom Alatt*, 13. évf. 1. sz. 1985. április.
- Kettős Járom Alatt*, 4. évf. 1. sz. 1954. január.
- Kettős Járom Alatt*, 4. évf. 2. sz. 1954. április.
- Kettős Járom Alatt*, 4. évf. 3. sz. 1954. október.
- Kettős Járom Alatt*, 5. évf. 4. sz. 1955. június.

- Kettős Járom Alatt*, 13. évf. 1. sz. 1985. április.
- Kettős Járom Alatt*, 14. évf. 2. sz. 1986. december.
- Kettős Járom Alatt*, 15. évf. 1. sz. 1987. június.
- Kettős Járom Alatt*, 16. évf. 2. sz. 1988. december.
- Kettős Járom Alatt*, 17. évf. 1. sz. 1989. június.
- Ludanyi, Andrew 1990. Hungarian Lobbying Efforts for the Human Rights of Minorities in Rumania: The CHRR/HHRF as a Case Study. *Hungarian Studies*, 6/1.
- Majtényi Balázs–Vizi Balázs 2003. *A kisebbségi jogok nemzetközi okmányai*. Budapest, Gondolat.
- Morvai Tünde–Szarka László 2012. A magyar tantervű iskolák választása Dél- Szlovákiában. *Kisebbségkutatás*, 21. évf. 3. sz. 536–567. p. Online: https://real.mtak.hu/19091/1/Morvai_Tunde_Szarka_Laszlo___A_magyar_tantervu_iskolak_valasztasa_Del_Szlovakiaban_u_143452.988235.pdf.
- Pridham, Geoffrey 2002. The European Union's Democratic Conditionality and Domestic Politics in Slovakia: The Mečiar and Dzurinda Governments Compared. *Europe-Asia Studies*, Vol. 54. No. 2. pp. 203–227. Online: <https://doi.org/10.1080/09668130120116583>
- Szilassy Béla 1955. Keressünk új utakat. *Kettős Járom Alatt*, 5. évf. 2. sz. 1955. február.
- Tárnok, Balázs 2024. Hungarian Diaspora Advocacy in the United States: Recent Challenges, Future Strategies. *Hungarian Journal of Minority Studies*, Vol. 7. 35–50. p.
- Tóth Norbert 2021. Posztmodern lovagok, avagy a Hungarian Human Rights Foundation és a nemzetközi szervezetek kapcsolata 1976 és 2000 között. *Kisebbségvédelem*, 4. évf. 49–72. p.
- Varsányi, Julius 1976. *Quest for a New Central Europe*. Adelaide and Sydney, Australian Carpathian Federation.
- Wojatsek, Charles 1981. *From Trianon to the First Vienna Arbitral Award. The Hungarian Minority in the First Czechoslovak Republic*. Montreal, Institute of Comparative Civilizations.

Internetes források

- Búcsú Wojatsek Károlytól. *Kanadai Magyar Hírlap*, 2008. február 4. Online: https://www.epa.hu/00800/00843/00049/Kanadai_Magyar_Hirlap_2008_februar/kanadaihir-lap.com/2008/02/04/bucsu-wojatsek-karolytol/index.html
- Cservenka Judit 2017. Előzve is győztesen: Hites Kristóf története. *Felvidek.ma*, 2017. április 10. Online: <https://felvidek.ma/2017/04/10/eluzve-is-gyoztesen-hites-kristof-tortenete/>
- Dr. Edward Chaszar Collection. Special Collections and University Archives, Manuscript Group 106, Indiana University of Pennsylvania. Online: [https://libweb1.library.iup.edu/depts/speccol/All%20Finding%20Aids/Finding%20aids/MG%20or%20Col/MG106CHaszar.pdf](https://libweb1.library.iup.edu/depts/speccol/All%20Finding%20Aids/Finding%20aids/MG%20or%20Col/MG106Chaszar.pdf)
- Elhunyt Chászár Ede. *Felvidek.ma*, 2011. szeptember 18. Online: <https://felvidek.ma/2011/09/18/elhunyt-chaszar-edo-nyugalmazott-egyetemi-tanar-a-felvideki-magyarok-sok-evtizedes-nyugati-szoszoloja/>

- George Olgyay Obituary. *The Burlington Free Press*, 2010. november 9. Online: <https://www.legacy.com/us/obituaries/burlingtonfreepress/name/george-olgyay-obituary?id=27330945>.
- <https://catalog.libraries.psu.edu/catalog/1432608>
- <https://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC14240/15101.htm>
- <https://opac-nevter.pim.hu/ro/record/-/record/PIM100476>
- https://www.cvce.eu/content/publication/2005/9/8/1f70db04-45ed-42dc-9b97-3ae969a5a173/publishable_en.pdf
- <https://www.csce.gov/wp-content/uploads/2016/02/1985-06-15-Ottawa-meeting.pdf>
- <https://www.csce.gov/wp-content/uploads/2016/08/1989-vienna-1986-concluding-doc.pdf>
- <https://www.osce.org/mc/40342?download=true>
- <https://www.osce.org/node/58534>
- In Memoriam Dr. Edward Chaszar*. Hungarian American Coalition, Press release, September 29, 2011. Online: <https://hacusa.org/in-memoriam-dr-edward-chaszar/>
- Kronológiák. A (cseh)szlovákiai magyarság történeti kronológiája (1944–1992). Szlovákiai Magyar Adatbank. Online: https://adatbank.sk/kronologia-kategoriak/a-csehszlovakiai-magyarsag-torteneti-kronologiaja-1944-1992/page/13/?site_section=chronology&searchcategory=a-csehszlovakiai-magyarsag-torteneti-kronologiaja-1944-1992&chapter=II.%20Egyenjogúsítás%20párthatározatokkal.%20A%20pártállam%20Oelső%20másfél%20évtizede
- Simon Attila: Szlovákiai Magyarok Nemzeti Bizottmánya. Szlovákiai Magyar Adatbank. Online: <https://adatbank.sk/lexikon/szlovakiai-magyarok-nemzeti-bizottmánya/>

BALÁZS TÁRNOK

HUNGARIAN MINORITY ADVOCACY IN THE UNITED STATES: THE ACTIVITIES OF THE NATIONAL COMMITTEE OF HUNGARIANS FROM CZECHOSLOVAKIA FROM ITS FOUNDATION TO 1995

The National Committee of Hungarians from Czechoslovakia (NCHC) was founded in the early 1950s to represent the interests of Hungarians in Czechoslovakia, particularly concerning their human and minority rights. The organization remained active for over half a century, undergoing several internal transformations before continuing its work as the National Committee of Hungarians from Slovakia in 1995. This study focuses on the period when the NCHC was advocating for Hungarians in Czechoslovakia as a distinct political and cultural community, with a particular emphasis on its activities between 1984 and 1994. During this time, the NCHC submitted multiple memoranda to international organizations, kept U.S. policymakers and organizations informed about human rights violations affecting the Hungarian minority, specifically the Conference on Security and Co-operation in Europe, the UN Commission on Human Rights, the U.S. Helsinki Commission, and the U.S. State Department. The study concludes that the NCHC played a crucial role in the international advocacy for Hungarian minority rights in Czechoslovakia. Its work remains a vital subject for further research, as it provides key insights into the foreign policy strategies of the Hungarian minority and their efforts to shape international perceptions of minority rights in Central Europe.